

FINANCIE VEREJNÉHO SEKTORA

5. CHARAKTERISTIKA A ANALÝZA ZDROJOV FINANCOVANIA VÝDAVKOV NA ŠKOLSTVO

CHARAKTERISTIKA A ČLENENIE ŠKOLSTVA, FAKTORY POSOBIACE NA FINANCOVANIE, ŠTRUKTÚRA ZDROJOV FINANCOVANIA A TENDENCIE VÝVOJA VO SVETE A U NÁS

ŠKOLSTVO

- **charakteristika školstva** - súbor inštitúcií, procesov a činiteľov, ktorý zabezpečuje základné vzdelanie a prvotnú prípravu na povolanie, ale aj celú vzdelávaciu činnosť zabezpečovanú týmito inštitúciami
- **financovanie školstva :**
 1. **kto dáva a prostredníctvom koho** - štát, vláda, región, priemysel, **ako a čo dáva** - investície, prostriedky na prevádzku, na platy, na sociálne úľavy pre študentov -
 2. **koľko dáva na školstvo** - podiely na ND a ďalšie rozdelenie na jednotlivé stupne škôl, poplatky od študentov - dary
 3. **financovanie školstva ako nadrezortný problém** - financovanie nevýrobnej sféry - systém odvodov, daní, poplatkov ..
 4. **Financovanie z hľadiska efektívnosti školského systému** - primeranosť nákladov vzhľadom na výstupy
- **financovanie VŠ a jeho problémy**
 - VŠ - nesú osobitnú zodpovednosť za rozvoj vzdelanosti, prispievajú k zvyšovaniu vedeckej, technickej a hospodárskej úrovne spoločnosti
 - od 1.7.1990 sú samosprávne, majú právo : - poskytovať akademické tituly absolventom
 - uskutočňovať postgraduálne doktorandské štúdium
 - financované zo ŠR
 - iné zdroje - tuzemské a zahraničné
 - podnikateľská činnosť
- **činitele vplývajúce na financovanie školstva**
 1. prvá skupina činiteľov
 - a/ činitele vonkajšie - demografický vývoj a ciele spoločnosti v oblasti školstva
 - b/ činitele vnútorné - spojené s typom VŠ, počtom študujúcich, formami štúdia
 2. zmeny v systéme riadenia hospodárstva, prechod na trh. ekonomiku vyvolávajú potrebu zmeny v kvalifikácií, technický rozvoj - zmena tempa rastu a štruktúry rozpočtových výdavkov na VŠ
 3. výdavky na VŠ sú vlastne investície, prostriedky sa spoločnosti vracajú, lebo kvalifikovaná pracovná sila je kapitálotvorným činiteľom, ktorý prispieva k rozvoju spoločnosti
 4. potrebné posúdiť, akými metódami majú byť financované VŠ, racionalizáciu činnosti VŠ, metodiku kvalifikácie objemu a štruktúry nákladov na VŠ, akým podielom na financovaní nákladov má participovať študent

5. pri financovaní VŠtreba brať do úvahy údaje o VŠ v iných štátoch
- **existujú 2 politické stratégie vo VŠ vzdelávaní :**
 - a/ počíta sa so zmenou celého školského systému
 - b/ požaduje iba zavedenie prvkov, umožňujúcich konkurenciu
 - **systém VŠ v USA** - nie sú centrálné riadené ani financované
 - *verejné VŠ* sú financované prevažne z miestnych, štátnych a federálnych finančných prostriedkov
 - súkromné VŠ* sú spravované a financované súkromnými alebo cirkevnými inštitúciami, je tu najnižšia štátna dotácia - na verejných VŠ prevažuje polovica nákladov, na súkromných netvorí ani pätinu
 - **západoeurópske krajiny** - Francúzsko a Holandsko - zmluvné financovanie - VŠ si samé môžu určovať ciele a úlohy svojej činnosti, ale bez toho, aby sa eliminovala účasť štátu, štát preberá financovanie realizácie uvedených úloh a cieľov v rámci niekoľkoročných zmlúv **2 typy štátnych prostriedkov :**
 - a/ *pobádacie alebo stimulujúce* - aké ukazovatele VŠ dosiahla - organizácie prípravy, úspešnosť štúdiá
 - b/ *stála dotácia* - podľa objektívnych kritérií - plocha učební, počet študentov
 - **problémy vo vyspelých trhovách ekonomikách**
 - výrazné zníženie populácie vo vekovej kategórii, kedy sa prichádza na VŠ
 - napredovanie vedy - rýchle zastarávanie poznatkov získaných na VŠ - obavy, či náklady na vzdelanie sú efektívne
 - **aktualizácia**
 - výdavky ŠR pre min. školstva - ŠR na r. 1996 = 27 567,2 mil. Sk
r. 1995 = 24 722,0 mil. Sk

ZÁSADY FINANCOVANIA ŠKOLSTVA

- vzdelávanie - ekonomický rozmer - viaczdrojové financovanie
- zásady financovania vznikli po posúdení možnosti zdrojov
- základným zdrojom financovania školstva - ŠR, ostatné zdroje sú len doplnkové
- predpoklad - výraznejšie zastúpenie prostriedkov z miestnych a regionálnych zdrojov do financovania školstva, zapojenie podnikateľskej sféry - zníženie nárokov na ŠR
- ďalší zdroj - financovania občanmi
- finančná spoluúčasť bude prihliadať na sociálne postavenie obyvateľov, dôchodkovú situáciu podnikateľskej sféry, formovanie trhu práce
- **neštátne vzdelávacie zariadenia** - prevažnú časť nákladov znáša zriaďovateľ, štát prispieva na nevyhnutné prevádzkové náklady formou dotácie a tieto sa poskytujú podľa typu a druhu školy a školských zariadení, občan musí počítať s príspevkom na krytie výdavkov spojených so vzdelaním
- **školy financované mestami a regiónmi** - obce, mestá a regióny nebudú schopné vykrývať plnú výšku nákladov, preto štát bude najmä v začiatkoch poskytovať na tieto účely dotácie, výška dotácie závisí od počtu žiakov, typu a druhu školy, od záujmu štátu

na rozvoji určitej oblasti, predpokladá sa, že ZŠ a školské zariadenia budú v pôsobnosti samosprávnych orgánov, regiónov

- **príspevková povinnosť rodičov** - bezplatné poskytovanie učebníc a učebných textov sa bude poskytovať diferencovane podľa sociálnych pomerov rodiny
- **SOU** - v súčasnosti sa zo ŠR financuje prevažná časť odbornej prípravy bez priamej väzby na zamestnávateľskú sféru, budúcnosť - štát bude financovať len všeobecnú alebo aj časť odbornej prípravy, celú špecializovanú a časť odbornej prípravy bude financovať cez zamestnávateľskú sféru

PROBLÉMY ŠKOLSTVA

- nespokojnosť učiteľov s platmi, nedostatok finančných prostriedkov na údržbu školských budov a školských pomôcok, protesty odborárov voči situácií v rezorte, aféry okolo zavádzania alternatívneho vyučovania v meďarských školách na národostne zmiešaných územiach
- dnešné školstvo je v rozhodujúcej miere závislé na úrovni ŠR a nedostatočné prostriedky v ňom ovplyvňujú pokles zabezpečenia úloh v školstve
- nie je reálne spoliehať sa na samofinancovanie VŠ obyvateľstvom
- z VŠ odchádzajú najschopnejší odborníci, ktorí sú vyhľadávaní pre výskumné tímy do zahraničia
- materské školy - v bývalej ČSFR vyššia úroveň ako vo vyspelých trh. ekonomikách, dnes sa počet detí v MŠ znižuje
príčiny : - zvýšené poplatky - zrušené MŠ
- prepustenie pedagogických pracovníkov

VŠEOBECNÉ ZÁSADY VZDELÁVANIA

- verejné výdavky na školstvo tvoria 13 - 15 % z celkových verejných výdavkov
- existujú silné dôvody na intervenciu štátu do politiky vzdelávania
- výskumy uplatniť čistý trh vo vzdelávaní dokázali, že to nie je možno kôli :
 1. **nedokonalosť trhu vo sfére vzdelávania** - študent by si mohol požičať na vzdelávanie finančné prostriedky a splácať pôžičku z neskorších príjmov, ale je banka ochotná poskytnúť pôžičku? Veľa študentov z rodín s nízkymi príjmami nebude chcieť pôžičku - uplatnenie čistého trhu v oblasti vzdelávania je nereálne
 2. **neúplné informácie** - informačný systém o možnostiach vzdelávania, o uplatnení absolventov na trhu práce, o kvalite vzdelávacích inštitúcií, ak to nebude, nie je zabezpečená základná požiadavka - rovnaká šanca v prístupe ku vzdelávaniu
 3. **existencia externalít** - ekonomický rozmer vzdelania v trh. ekonomike = individuálne a spoločenské náklady, ktoré vyvolávajú úžitky z využitia vzdelania po skončení štúdia
individuálne úžitky - vzdelanejší ľudia sú schopnejší v pracovných kolektívoch účinnejšie vykonávať a organizovať prácu a tým zvyšovať celkovú produktivitu a efektívnosť
spoločenské úžitky - príspevky vzdelaných jednotlivcov pre rozvoj blahobytu spoločnosti ako celku
 4. **existencia monopolu a výchovných zariadení vo vzdelaní** - spôsobaná nedokonalou sieťou škôl a výchovných zariadení, ktorá vyplýva z rôznej hustoty obyvateľstva